

การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย ความรุนแรงในครอบครัว

Legislative Development of The Protection of The Survivors of Domestic Violence

พิชญ์สินี ไหมคอง¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 140 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000 เมลติดต่อ: 641997093@tsu.ac.th

Pitsinee Maikong

Faculty of Law Thaksin University 140, Moo 4, Khoa-Roob-Chang, Muang,
Songkhla, 90000, E-mail: 641997093@tsu.ac.th

กรกฎ ทองชะไค้²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 140 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000 เมลติดต่อ: tokorakod@tsu.ac.th

Korakod Tongkachok

Faculty of Law Thaksin University 140, Moo 4, Khoa-Roob-Chang, Muang,
Songkhla, 90000, Corresponding Author, E-mail: tokorakod@tsu.ac.th

จิตาภา พรยิ่ง³

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 140 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000 เมลติดต่อ: jidapa.p@tsu.ac.th

Jidapa Pornying

Faculty of Law Thaksin University 140, Moo 4, Khoa-Roob-Chang, Muang, Songkhla, 90000,
E-mail: jidapa.p@tsu.ac.th

Received: December 22, 2022; Revised: September 6, 2023; Accepted: October 19, 2023

¹ นิติกร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดยะลา. (Lawyer Juvenile and Family Court Yala).

² ศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (Professor, Lecturer, Faculty of Law Thaksin University)

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (Assistant Professor, Lecturer Faculty of Law Thaksin University)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ในด้านการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยเปรียบเทียบกับระหว่างกฎหมายไทย กฎหมายสหพันธรัฐมาเลเซีย และกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างกลไกทางกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน ด้วยวิธีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าแม้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ได้กำหนดกลไกการดำเนินการบริหารงานด้านครอบครัว ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชนเป็นหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) แต่ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบที่ชัดเจน และเมื่อเปรียบเทียบกับกลไกการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวของกฎหมายต่างประเทศทั้งสองประเทศ มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของบุคลากรในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชนไว้เป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นควรปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายโดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ไว้ในมาตรา 15/1 และมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

คำสำคัญ: คุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

Abstract

The research article aimed to investigate laws and principles related to the protection of survivors of domestic violence, analyze issues regarding the roles and responsibilities under the law for personnel at the Community Family Development Centers (CFD) in the protection of the survivors of domestic violence at the community level by comparing between Thai law, the federal law of Malaysia and Commonwealth of Australia law (Australian Capital Territory). It aimed to suggest guidelines for creating legal mechanisms for the protection of survivors of domestic violence at the community level by defining the authority and responsibilities of personnel at the Community Family Development Centers (CFD) in accordance with the intent of the Family Protection and Development B.E. 2562. This research was qualitative. The major findings revealed that even Thailand's the Family Protection and Development B.E. 2562 had outlined the operational framework for Community Family Development Centers (CFD) in protecting individuals subjected to domestic violence at the community level; however, it did not systematically define the roles and responsibilities of the CFD personnel in performing their duties. When compared to the foreign legal mechanisms, both Malaysia and Australia had more clearly defined roles for personnel in controlling, preventing, and solving domestic violence at the community level. Therefore, it is recommended to amend and enhance the Thai law by defining the roles and responsibilities of CFD personnel in Sections 15/1 and 33 of the Family Protection and Development B.E. 2562.

Keywords: Protection, Survivors of Domestic Violence

1. บทนำ

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่มีขนาดเล็กที่สุดและมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคม แต่ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวกลับเป็นภัยเงียบในสังคมที่ไม่ได้รับการแก้ไข ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอยู่คู่กับสังคมไทย มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและมีปริมาณเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ข้อมูลจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวเปิดเผยสถิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 จนถึง พ.ศ. 2565 เปรียบเทียบรายไตรมาส ความรุนแรงในครอบครัวตามปีงบประมาณ 2561-2564 รวมทั้งสิ้นจำนวน 6,960 ราย และในไตรมาสที่ 1 ของปีงบประมาณ 2565 รวมจำนวนทั้งสิ้น 667 ราย เมื่อเปรียบเทียบความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 5 ปี หากคิดเฉพาะไตรมาสที่ 1 ของปีงบประมาณ นั้น ๆ พบว่าไตรมาสที่ 1 ปีงบประมาณ 2565 มีจำนวนความรุนแรงในครอบครัวสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29 ปีงบประมาณ 2564 คิดเป็นร้อยละ 22 ปีงบประมาณ 2563 คิดเป็นร้อยละ 18 ปีงบประมาณ 2562 คิดเป็นร้อยละ 17 และปีงบประมาณ 2561 คิดเป็นร้อยละ 14⁴ และสถิติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน มักเกิดขึ้นกับเด็กและสตรีเป็นส่วนใหญ่ ทั้งความรุนแรงทางด้านร่างกาย ความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงทางด้านจิตใจ โดยมีปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ยาเสพติด บันดาลโทษ ความหึงหวง สุรา การล่วงละเมิดทางเพศ อาการจิตเภท และจากเกม ตามลำดับ⁵

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560⁶ ได้ให้ความสำคัญของคำว่า “ครอบครัว” โดยกำหนดหน้าที่ให้รัฐเสริมสร้างความเข้มแข็ง และมีการจัดระบบครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม เพื่อลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเหมาะสม ปัจจุบันกระบวนการทางกฎหมายในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แทนการนำกระบวนการทางกฎหมายอาญามาบังคับใช้ แต่สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นยังคงมีปริมาณเพิ่มขึ้นตลอดมา สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายที่นำมาแก้ปัญหาคือความรุนแรงในครอบครัวที่บังคับใช้ในปัจจุบัน

⁴ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “ความรุนแรงในครอบครัวเปรียบเทียบรายไตรมาส (ปีงบประมาณ 2561-2565),” สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2565, <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/dwf0413>.

⁵ Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, “สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรียี่งน่าห่วง ช่วงโควิด-19 ยิ่งรุนแรง,” สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565, <http://www.hfocus.org/content/2020/11/20473>.

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 71.

ยังคงมีข้อบกพร่อง⁷ และไม่เหมาะสมกับยุคสมัยเป็นเหตุให้รัฐตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นมาบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 แต่เนื่องจากกฎหมายฉบับดังกล่าวมีการพัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั้งระบบ โดยเฉพาะด้านบุคลากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกฎหมาย เป็นเหตุให้รัฐไม่สามารถเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรได้ทันกับการประกาศใช้กฎหมาย⁸ จึงจำเป็นต้องนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้ควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 จนกว่าจะมีการตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการบังคับใช้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562ให้อำนาจบุคลากรหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนโดยร่วมกันทำงานเชิงบูรณาการในการเข้ามามีบทบาทสำหรับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งกลไกการดำเนินการบริหารงานด้านครอบครัว ได้กำหนดให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นกลไกระดับชุมชนในการเข้าไปควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว⁹ โดยการดำเนินงานใด ๆ ของบุคลากรให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีจะต้องมีกฎหมาย ระเบียบ หรือประกาศให้อำนาจหน้าที่และขอบเขตการปฏิบัติงานนั้น ๆ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ในกฎหมายฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน เป็นเหตุให้ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ไม่มีความพร้อมด้านบุคลากรสำหรับการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน

⁷ รัฐวิชัย อริยพัชญ์พล และพัชสรณ วรภัทร์ธีระกุล, “การแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวของไทย,” *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ* 5, ๑.4 (2563): 321-335.

⁸ ประธานสภาผู้แทนราษฎร, คำวินิจฉัยที่ 13/2562 (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ 2562).

⁹ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562, มาตรา 15.



การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษากฎหมาย แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ด้านการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทย กฎหมายสหพันธรัฐมาเลเซีย และกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory) (3) เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างกลไกทางกฎหมายสำหรับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

บทความวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึง แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และทำให้ได้มาซึ่งแนวทางในการสร้างกลไกทางกฎหมายโดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และประชาชนในสังคม การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย เอกสาร (Documentary research) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เว็บไซต์และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เทียบเคียงกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายสหพันธรัฐมาเลเซีย และกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory) ซึ่งมาตรการทางกฎหมายต่างประเทศในด้านการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของทั้งสองประเทศข้างต้น มีการพัฒนาและแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ พร้อมทั้งมีการให้อำนาจหน่วยงานระดับชุมชนในการเข้าไปดูแล ช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่สามารถนำมาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาต่อไปได้ และสามารถนำมาเป็นข้อมูลสนับสนุนในการวิจัยและวิเคราะห์ หากคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนา และคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 เพื่อสร้างกลไกทางกฎหมายสำหรับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้มีอำนาจหน้าที่ และขอบเขตการปฏิบัติงานที่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย

2. ผลการวิจัย

2.1 การให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของ กฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการ กระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ รัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนดังวงล้อ ที่คอยควบคุมให้ประเทศ ขับเคลื่อนไปได้ได้อย่างเป็นระบบ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญ ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่พึงปฏิบัติ เรื่องการส่งเสริม พัฒนา และคุ้มครอง คุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทย เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกระทำ ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในสังคม ครอบครัวถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม เนื่องจากสังคม ครอบครัวยุคใหม่เป็นสังคมระดับรากฐานของการเจริญเติบโตและการพัฒนาของประเทศ¹⁰ รัฐจึง จำเป็นต้องให้ความสำคัญ โดยการส่งเสริม พัฒนา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม รวมถึงการคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลในครอบครัว ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อกัน¹¹ เนื่องจากบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและ เสรีภาพเป็นของตนเอง ทั้งในด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านเกียรติยศ ด้านชื่อเสียง และ ด้านครอบครัว หากการกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น การนั้น จะกระทำไม่ได้¹² การกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็น การกระทำละเมิดและกระทบต่อ สิทธิ เสรีภาพของบุคคลอื่น ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการ กระทำ ความรุนแรงย่อมมีสิทธิในการใช้สิทธิทางศาล รวมถึงการได้รับการบำบัด ฟื้นฟู เยียวยา หรือช่วยเหลือจากรัฐตามความเหมาะสม¹³ และหากมีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

¹⁰ ทิพากรณ์ ไพร่ถวิล, “การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมาย ครอบครัวยุคใหม่,” *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ* 28, ฉ. 1 (2563): 179-234.

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 71.

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 32.

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 25 และมาตรา 71.



และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร¹⁴

ฉะนั้นกฎหมายที่ใช้บังคับในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ ในด้านการพัฒนา ส่งเสริม และเสริมสร้างระบบครอบครัว รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน จำต้องมีความสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงง่ายตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

2.2 วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับใช้ในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน

ปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันที่มีความสนิทสนม รักใคร่ใกล้ชิดกัน ซึ่งมีความแตกต่างจากการกระทำความรุนแรงในลักษณะทั่วไป การจะนำกระบวนการทางกฎหมายอาญามาควบคุม จึงไม่มีความเหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์มุ่งเน้นที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายที่เหมาะสมในการนำมาควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว จะต้องเป็นกฎหมายที่กำหนดรูปแบบการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตัว ยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำและปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แทนการลงโทษทางอาญา เพื่อให้ครอบครัวกลับมาสมานฉันท์เช่นเดิม มาตราการสำหรับการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย ดังนี้

2.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ยังคงให้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้ในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว จนกว่าจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง¹⁵

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว นำมาตราการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมาใช้ ควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 68.

¹⁵ พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562, มาตรา 4.

ความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ตามทฤษฎีป้องกันสังคมกับการแก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด¹⁶และยุติธรรมเชิงสมานฉันท์¹⁷ แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังคงกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท¹⁸ และเมื่อมีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยสามารถดำเนินการปกป้องคุ้มครองตนเองได้ 2 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่หนึ่งผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็น หรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่หรือร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ เพื่อดำเนินคดีโดยให้ศาลกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และแนวทางที่สองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว¹⁹ อีกทั้งผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ พร้อมทั้งการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ

จะเห็นได้ว่า การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ไม่ได้ให้อำนาจหน่วยงานระดับชุมชนในการเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้อย่างเป็นระบบ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อีกทั้งยังมีการกำหนดฐานความผิดอาญาที่ไม่ได้ส่งผลให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีปริมาณที่ลดลง รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติในการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการแก้ปัญห และเมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของหน่วยงานใดในการเข้าไปควบคุม

¹⁶ อุทัย อาทิวะช, *ทฤษฎีอาชญาวิทยากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินติ้ง, 2559), 165-166.

¹⁷ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, *ระบบยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), 203.

¹⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2559, มาตรา 4.

¹⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550, มาตรา 5 และมาตรา 7.

ดูแลผู้อยู่ภายใต้คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพให้ปฏิบัติตามคำสั่งศาล จึงเป็นเหตุให้ความรุนแรงในครอบครัวมีปริมาณความรุนแรงเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี²⁰

2.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

รัฐประกาศให้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป แต่ถูกระงับการบังคับใช้เป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีกฎหมายประกาศให้มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ได้มีการกำหนดมาตรการในการลดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งได้ปรับปรุงกลไก บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับหน่วยปฏิบัติ และปรับปรุงการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ขั้นพนักงานสอบสวนไปจนถึงกระบวนการในชั้นศาล การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือในด้านความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในเรื่องจำนวนบุคลากรที่มีเพียงพอต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างทัน่วงที จึงมีความจำเป็นให้มีการขยายระยะเวลาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานของบุคลากร

มาตรการในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มิได้มีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่ใช้มาตรการการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว²¹ หากมีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นหรือมีผู้พบเห็น ให้แจ้งข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือแจ้งต่อศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวโดยตรง²² เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพ

²⁰ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “สถิติความรุนแรงในครอบครัวในรอบ 6 ปี,” สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2565, https://opendata.nesdc.go.th/en/dataset/https-drive-google-com-file-d-1kt8cnwofotck-4om1_rzwxfcvxj7tob06-view-usp-sharing.

²¹ ศุภกร ชมศิริ, “การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในระบอบกฎหมายไทย,” *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย* 14, ฉ.2 (2565): 121-138.

²² พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562, มาตรา 23.

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีกลไกการดำเนินงานครอบคลุมหน่วยงานในทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน ซึ่งกลไกการดำเนินงานระดับชาติ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว กลไกการดำเนินงานระดับจังหวัด กำหนดให้มีศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในระดับจังหวัดและศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และกลไกการดำเนินงานระดับชุมชน กำหนดให้มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และองค์กรเอกชนใดที่มีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวหรือการคุ้มครองสวัสดิภาพอาจขอจดทะเบียนเป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ได้ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นองค์กรภาคประชาชนและเป็นศูนย์กลางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ครอบครัว พร้อมทั้งกำหนดกระบวนการในการดำเนินการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง และคุ้มครองสถาบันครอบครัวจากความรุนแรง โดยใช้กระบวนการประชาคมขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน กลไกทั้งสามระดับทำหน้าที่ร่วมกันในรูปแบบเชิงบูรณาการในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 หมวด 4 ได้กำหนดให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นหน่วยงานที่เข้าไปแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน แต่ไม่ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันภารกิจและอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) กำหนดบทบาทหน้าที่โดยภาพรวมไว้ในคู่มือจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามระเบียบสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจ่ายเงินอุดหนุน พ.ศ. 2555 ข้อ 4²³ ให้คำนิยามศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) หมายความว่า ศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของครอบครัว มีการบริหารจัดการและดำเนินการของคณะบุคคล โดยมีสมาชิกเครือข่ายครอบครัวในหมู่บ้านหรือชุมชน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นครั้งแรก

²³ ระเบียบสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจ่ายเงินอุดหนุน พ.ศ. 2555. ข้อ 4.

ในปี 2547²⁴ ซึ่งในปัจจุบันศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) มีจำนวนทั้งสิ้น 7,149 แห่ง²⁵ จัดตั้งอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลหรือองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลทุกแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในการพัฒนาสถาบันครอบครัว ในลักษณะบูรณาการจากทุกภาคส่วนในสังคม ส่งเสริมให้ชุมชนมีศูนย์รวมในการพัฒนาสถาบันครอบครัวที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนในรูปแบบของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เพื่อสร้างโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันครอบครัวที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน โดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กร กลุ่มเครือข่ายครอบครัวในชุมชน เป็นสมาชิก ซึ่งได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อาทิ บุคลากร งบประมาณ โดยใช้กระบวนการประชาคมขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน ซึ่งกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้กำหนดโครงสร้างของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน(ศพค.) ไว้ ดังนี้



ภาพ 1 โครงสร้างศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ที่มา: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. “คู่มือจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.).” กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560.²⁶

²⁴ วิจิตร วอชิงตัน, “การจัดตั้งและกรดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.),” สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2565, <https://slideplayer.in.th/slide/1398964/>.

²⁵ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “สรุปรายงานผลสำรวจสถานการณ์ความคงอยู่ และสถานะความเข้มแข็งของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ประจำปี 2564” สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2566, <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/report>.

²⁶ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, “คู่มือจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)” (กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560).

บุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) มีบทบาทหน้าที่ในการสำรวจ และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ครอบครัว และครอบครัวกลุ่มทุกมิติของปัญหาโดยผลักดันให้เป็นแผนครอบครัวในข้อบัญญัติ หรือเทศบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้มีการร่วมกันประชุมคณะทำงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) อย่างสม่ำเสมอ มีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริม การเรียนรู้ และความต้องการของครอบครัวในชุมชน จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเครือข่าย ครอบครัว ให้คำปรึกษาแนะนำ ในการบรรเทาปัญหาครอบครัว ประสานความช่วยเหลือ ครอบครัวที่ประสบปัญหาครอบครัว และปัญหาทางสังคมได้อย่างเหมาะสม²⁷ อีกทั้งให้มี ส่วนในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้เป็นที่รู้จัก ในชุมชน²⁸

ภาพรวมบทบาทหน้าที่ของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ข้างต้น มิได้มุ่งเน้นในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 จึงส่งผล ให้การปฏิบัติงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ในด้านการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ ในการปฏิบัติงานไว้ ซึ่งการดำเนินงานใด ๆ ของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพที่ดีจะต้องมี โครงสร้างที่เป็นระบบและมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่²⁹ และรัฐจะต้องมีการจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้าน ให้มีประสิทธิภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด³⁰

2.2.3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 (คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ)

เมื่อมีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในครอบครัว นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบังคับใช้ โดยการใช้มาตรการคุ้มครอง สวัสดิภาพที่ออกโดยศาลหรือออกโดยศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว แล้วแต่กรณี³¹

²⁷ ศิริปริยา ศิริสุนทร และธัญญา โรจนตระกูล, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการป้องกัน ความรุนแรงในครอบครัว,” *วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6, ฉ.10 (2564): 459-475.

²⁸ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, *คู่มือจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)*.

²⁹ จิรัชิต วีระสย, “ว่าด้วยทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ในสังคมวิทยา,” *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์* 7, ฉ.2. (2561): 260-272.

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 68.

³¹ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562, มาตรา 25.



เพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดกระบวนการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพไว้ใน หมวด 5 มาตรา 171 จนถึงมาตรา 179 ซึ่งคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ หมายความว่า คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก หรือบุคคลในครอบครัวซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว³² ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีสิทธิร้องขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีถิ่นที่อยู่ มีภูมิลำเนาหรือศาลที่มีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไข หรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ มุ่งเน้นถึงการช่วยเหลือ เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้ารับการอบรม บำบัดรักษา ฟันฟูจากศูนย์ให้คำปรึกษา สถานพยาบาล หรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 หมวด 6 ได้กำหนดรูปแบบการคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อให้บุคคลในครอบครัวได้รับความปลอดภัย มีความสัมพันธ์ที่ดี ป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ รวมถึงการคุ้มครองหรือการป้องกันบุคคลในครอบครัว ส่งเสริม สนับสนุน ไม่ให้เกิดการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เยียวยา บรรเทาทุกข์ บำบัดฟื้นฟู ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและติดตามดูแลบุคคลในครอบครัว เมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น และเมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลอาจมีคำสั่งให้ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่ กำกับติดตามให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามคำสั่ง รายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควร และจะสั่งให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาศาลเพื่อสอบถามความเป็นไปหรือการปฏิบัติตามคำสั่งศาล³³

ในกรณีที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลอาจมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในช่วงระยะเวลาที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพที่ศาลกำหนด จะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปสอดส่อง กำกับ ดูแลความประพฤติของผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ มิให้กระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ที่ศาลกำหนดและรายงานให้ศาลทราบภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร ซึ่งในพระราชบัญญัติ

³² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 4.

³³ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562, มาตรา 33.

ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 33 กำหนดให้หน้าที่ในการสอดส่อง กำกับดูแลความประพฤติของผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เป็นหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวและพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีได้มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม และเข้าใจการเป็นอยู่ของผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เข้าไปทำหน้าที่ดังกล่าว ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสังคมครอบครัวซึ่งเป็นสังคมในระดับชุมชน³⁴ การจะแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จำเป็นจะต้องกำหนดให้กลไกในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเริ่มต้นจากระดับชุมชน และเข้าถึงชุมชนให้มากที่สุด ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) และแผนปฏิบัติการด้านครอบครัว (พ.ศ. 2563–2565) ที่กำหนดแนวทางในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยการส่งเสริมครอบครัวให้มีความอบอุ่น และเข้มแข็ง โดยได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน และบุคคลในชุมชนร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในรูปแบบการทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการระดับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติงานควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องมีความพร้อมในเชิงโครงสร้างของบุคลากรและมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของบุคคลที่ชัดเจน

จะเห็นได้ว่า กฎหมายที่กำหนดมาตรการในการใช้บังคับสำหรับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย มีด้วยกัน 3 ฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 (คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ) แต่กฎหมายฉบับที่ให้ความสำคัญกับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ซึ่งได้กำหนดให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับชุมชน (ศพค.) เป็นหน่วยงานที่เข้าไปควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน แต่มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับชุมชน (ศพค.) ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและสถานการณ์ปัจจุบัน

³⁴ ภาณุพงษ์ ชูรัตน์ และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม, “บทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวกรณีศึกษาอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น,” *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด* 14, ๑.2 (2563): 126-136.

2.3 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญห ความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน ทางกฎหมายของต่างประเทศ

การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศ ศึกษา กลไกการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวของกฎหมายสหพันธรัฐมาเลเซีย และกฎหมาย เครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory)

2.3.1 กลไกการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวของสหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia)

ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในสหพันธรัฐมาเลเซีย รัฐบาลเข้ามาสร้างกลไก การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 (Domestic Violence Act 1994) มาควบคุม³⁵ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2560 ได้มี การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวฉบับเดิม เพื่อให้มีการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขความรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติ ความรุนแรงในครอบครัว (แก้ไข) ค.ศ. 2017 (Domestic Violence (Amendment) Act 2017) ออกมาบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน³⁶ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวให้ได้รับความเป็นธรรม ได้รับการเยียวยาตามสมควร และลดเหตุการณ์ ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในประเทศให้มากที่สุด

มาตรการการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมาย มี 2 รูปแบบ ได้แก่ คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวและคำสั่งคุ้มครองในกรณีฉุกเฉิน โดยคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะออกโดยศาลเท่านั้น และศาลสามารถสั่งให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามจำนวนที่เหมาะสม³⁷ ส่วนคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉิน ออกมาคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในกรณี ฉุกเฉิน เร่งด่วน และผู้ออกคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉิน คือ เจ้าหน้าที่สวัสดิการสังคม โดยจะต้องออก คำสั่งภายในระยะเวลา 2 ชั่วโมงนับแต่ได้รับแจ้ง และให้มีผลบังคับใช้ภายในระยะเวลา 7 วัน นับแต่วันที่ออกคำสั่ง³⁸

³⁵ Perbandingan Kajian, "The Definition of Domestic Violence in Malaysia: A Cross-National Comparison," *Akademika* 88, no. 3 (2018): 77-89.

³⁶ Mohd Safri Mohammed Na'aim, Ramalinggam Rajamanickam, and Rohaida Nordin, "Intimate Partner Violence within the Framework of Malaysian Laws," *UUM Journal of Legal Studies* 13, no. 1 (2022): 131-154.

³⁷ Domestic Violence Act 1994 (Act No. 521 of March 1, 2012) Article 4 (1).

³⁸ Domestic Violence Act 1994 (Act No. 521 of March 1, 2012) Article 10.

การเยียวยาผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บหรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือการสูญเสียทางการเงินอันเป็นผลมาจากความรุนแรงในครอบครัว สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้จากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยศาลคำนึงถึงความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายหรือจิตใจของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ค่ารักษาพยาบาลสำหรับการบาดเจ็บ การสูญเสียรายได้ จำนวนหรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกยึดหรือถูกทำลายหรือเสียหาย ค่าที่พักเพื่อสมทบในที่ปลอดภัย หรือที่พักพิงเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่จ่ายชดเชยให้ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางการเงินของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามความเหมาะสม³⁹ ในพระราชบัญญัติความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 (Domestic Violence Act 1994) ได้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานสวัสดิการสังคม ดูแล และป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยกำหนดให้มีหน้าที่ดำเนินการในการช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดำเนินการยื่นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการล่วงละเมิดในครอบครัว จัดเตรียมรถรับ-ส่งผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเพื่อเดินทางไปยังที่พักชั่วคราว สถานที่ปลอดภัย หรือที่พักพิง จัดเตรียมรถรับ-ส่งผู้ประสบภัยเพื่อเดินทางไปยังโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุดเพื่อรับการรักษาพยาบาล แนะนำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้ทราบถึงสิทธิของตน⁴⁰ เพื่อให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความคุ้มครองได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน และมีระบบช่วยเหลือโดยการจัดตั้งหน่วยงาน One Stop Crisis Centre (OSCC) ในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง เพื่อให้บริการแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง อีกทั้งยังมีองค์กรภาคเอกชน ที่ไม่แสวงหาผลกำไร ชื่อว่า Women's Aid Organisation (WAO) มีการจัดตั้งศูนย์พักพิงเพื่อรองรับผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แห่งแรกของสหพันธรัฐมาเลเซียมีเป้าประสงค์เพื่อยุติความรุนแรงต่อสตรี ต้องการสร้างสังคมที่เคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของสตรีโดยมีหน้าที่ให้ที่พักพิงชั่วคราวแก่สตรีและเด็กผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่สตรี สร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจอันดีแก่บุคคล ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและความไม่เท่าเทียมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงดังกล่าว ให้ความช่วยเหลือแก่สตรีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อก้าวไปสู่กระบวนการยุติธรรม และเข้าถึงบริการจากหน่วยงานรัฐต่าง ๆ เช่น ตำรวจ โรงพยาบาล และ

³⁹ Domestic Violence Act 1994 (Act No. 521 of March 1, 2012) Article 10.

⁴⁰ Domestic Violence Act 1994 (Act No. 521 of March 1, 2012) Article 19.



หน่วยงานในระดับชุมชน⁴¹

ดังนั้น การดำเนินการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย มีการออกคำสั่งคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 2 รูปแบบ คือ คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวและคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉิน ส่วนการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานสวัสดิการสังคม ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน อีกทั้งมีการจัดตั้งหน่วยงาน One Stop Crisis Centre (OSCC) ในโรงพยาบาลรัฐทุกแห่งในสหพันธรัฐมาเลเซีย เพื่อให้บริการแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง อีกทั้งยังมีภาคเอกชนที่รวมตัวกันภายใต้วัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.3.2 กลไกการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวของเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory)

มาตรการหลักที่รัฐใช้ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว คือ การยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองจากความรุนแรงในครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเหยื่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เมื่อมีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นสามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ 2 รูปแบบ คือ (1) ผู้ได้รับผลกระทบอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีคำสั่งคุ้มครอง และ (2) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ปกครองหรือตัวแทนของบุคคลที่ประสงค์จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครอง⁴² หากมีกรณีเร่งด่วนฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยื่นคำร้องขอคำสั่งคุ้มครองต่อศาลได้ตลอด 24 ชั่วโมง

นอกจากการใช้มาตรการในการออกคำสั่งคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวโดยศาลเพื่อควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแล้ว เครือรัฐออสเตรเลียได้มีการจัดตั้งสภาป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1986 (Domestic Violence Agencies Act 1986) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน⁴³ และมีหน้าที่เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในการบังคับ

⁴¹ Women's Aid Organization (WAO), "Women's Aid Organization - About Us," Accessed March 15, 2022, <https://wao.org.my/about-us/>.

⁴² Family Violence Act 2016 (Act No. 12 of August 24, 2022) Article 16.

⁴³ Domestic Violence Agencies Act 1986 (Act No. 15 of September 22, 2021) Article 4.

ใช้กฎหมาย หรือการให้บริการด้านสุขภาพ การศึกษา หรือสวัสดิการแก่เหยื่อหรือผู้กระทำ ความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว หรืออื่น ๆ⁴⁴ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันความรุนแรง ในครอบครัว⁴⁵ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งสำนักงานผู้ประสานงานโครงการความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1986 (Domestic Violence Agencies Act 1986) กำหนดให้เหยื่อของกรรมาธิการอาชญากรรมทำหน้าที่เป็น ผู้ประสานงานโครงการความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเหยื่อของกรรมาธิการอาชญากรรม คือ สมาชิกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการแต่งตั้งภายใต้พระราชบัญญัติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 2005 (Human Rights Commission Act 2005) มีหน้าที่ เป็นผู้ประสานงานของสำนักงานผู้ประสานงานโครงการความรุนแรงในครอบครัว เพื่อติดตาม และส่งเสริมการปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดในพระราชบัญญัติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1986 (Domestic Violence Agencies Act 1986) และรัฐบาลเพื่อ ช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องตามที่ในสภาพป้องกัน ความรุนแรงในครอบครัวกำหนด ช่วยพัฒนาดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน และปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามคำสั่งของสภาพป้องกันความรุนแรงในครอบครัวกำหนด⁴⁶ และยังมีกรรมาธิการกลุ่มกันของภาคเอกชนในการจัดทำโครงการแทรกแซงความรุนแรงเกี่ยวกับ ครอบครัวเขตนครหลวงแห่งออสเตรเลีย (The Australian Capital Territory (ACT) Family Violence Intervention Programme – FVIP)” เป็นตัวที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน เกี่ยวกับการจัดการปัญหาในลักษณะของการประสานความร่วมมือกัน และมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการคดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเรื่องความรุนแรง เกี่ยวกับครอบครัว โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ ประกัน ความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และประกันความรับผิดชอบ และฟื้นฟูของผู้กระทำผิด⁴⁷

ฉะนั้น มาตรการที่นำมาใช้ในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีทั้งการใช้มาตรการทางศาลและมาตรการจากหน่วยงานของ รัฐ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวจะต้อง

⁴⁴ Suellen Murray, and Anastasia Powell, *Domestic Violence: Australian Public Policy* (Melbourne: Australian Scholarly Publishing, 2011).

⁴⁵ Domestic Violence Agencies Act 1986 (Act No. 15 of September 22, 2021) Article 5.

⁴⁶ Domestic Violence Agencies Act 1986 (Act No. 15 of September 22, 2021) Article 12.

⁴⁷ องค์กรเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ, *กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินงานตามกฎหมาย* (กรุงเทพฯ: องค์กรเพื่อส่งเสริม ความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ, 2562).



ปฏิบัติตนภายใต้เงื่อนไขตามที่ศาลกำหนด เพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และหน่วยงานของรัฐ คือ สภาป้องกันความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่เข้าไปดูแลควบคุมพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ให้คำปรึกษา แนะนำ รวมถึงการเยียวยาผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นโดยมีสำนักงานผู้ประสานงานโครงการความรุนแรงในครอบครัวอยู่ภายใต้การกำกับดูแล มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ โดยเฉพาะเพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และมีภาคเอกชนที่รวมตัวกันภายใต้วัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

จะเห็นได้ว่า กลไกทางกฎหมายในการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวของสหพันธรัฐมาเลเซียและเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory) มีการกำหนดมาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ มีทั้งมาตรการทางศาลและมาตรการทางสังคม กฎหมายทั้งสองประเทศมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้าไปสอดส่องดูแลปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ให้ได้รับการบริการความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็ว

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชนในปัจจุบัน โดยทำการศึกษวิเคราะห์พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับใหม่ล่าสุดที่รอการบังคับใช้และได้มีการปรับปรุง พัฒนบทบัญญัติให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์กลไกการดำเนินการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชนตามหมวด 5 ในมาตรา 15 และมาตรา 16 กฎหมายกำหนดให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานของบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กำหนดให้รัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว คุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลในครอบครัวใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อกันและเมื่อมีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะต้องได้รับความเป็นธรรม จากกระบวนการยุติธรรม

รัฐจึงต้องจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และ ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวในระดับชุมชน ของสหพันธรัฐ มาเลเซียและเครือรัฐออสเตรเลีย (เขตปกครอง Australian Capital Territory) กฎหมาย ทั้งสองประเทศได้มีการกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวระดับชุมชนไว้ ในกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบุคลากรมีขอบเขตของ อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้น เพื่อให้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มีกลไกการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัว ที่มีประสิทธิภาพทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม ในบางส่วนของกฎหมายฉบับดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนะให้มีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริม การพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ดังนี้

1) ควรมีการเพิ่มเติมมาตรา 15/1 โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายให้ บุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ไว้ดังนี้

“มาตรา 15/1 บุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และ แนวทางในการป้องกันและคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) สืบหาข้อมูลเกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัว ทุกครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เพื่อ เก็บรวบรวมเป็นฐานข้อมูล

(3) จัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ คำปรึกษาแนะนำ และไกล่เกลี่ยประนีประนอม ในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว

(4) จัดหาที่พักอาศัยชั่วคราว ให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ที่ประสงค์ขอที่พักรักษาตัวชั่วคราว



(5) ดำเนินการ กำกับ ติดตาม ดูแล ผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพของศาลและบุคคลในครอบครัว ให้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด พร้อมทั้งรายงานพฤติกรรมต่อศาลที่ออกคำสั่ง และหากมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพของศาล

(6) บุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) สามารถเข้ารับเหตุได้ทันที พร้อมทั้งรายงานพฤติกรรมการฝ่าฝืนต่อศาลทันทีได้ตลอด 24 ชั่วโมง”

2) ควรให้อำนาจบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ติดตามกำกับให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามคำสั่ง และรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควร ภายหลังจากศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เนื่องจากบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ถือเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานของรัฐและมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับบุคคลในชุมชนนั้นมากที่สุด อีกทั้งสามารถดูแลและช่วยเหลือบุคคลในชุมชนได้อย่างทั่วถึง หากกฎหมายกำหนดให้บุคลากรประจำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ จะเป็นประโยชน์เสียยิ่งกว่า จึงเห็นควรเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 33 ดังนี้

“มาตรา 33 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตามมาตรา 29 ศาลอาจมีคำสั่งให้ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ติดตามกำกับให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควร และจะสั่งให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว บุคคลในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาศาล เพื่อสอบถามความเป็นไปหรือการปฏิบัติตามคำสั่งศาลก็ได้”

References

- Department of Women's Affairs and Family Development. "Domestic Violence Quarterly Comparison (Fiscal Year 2018-2022)." Accessed September 25, 2022. <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/dwf0413>. [In Thai]
- Department of Women's Affairs and Family Development. *Manual for Setting up and Operating a Family Development Center in the Community*. Bangkok: Department of Women's Affairs and Family Development, 2017. [In Thai]
- Department of Women's Affairs and Family Development. "Persistence Situation Survey Report and the Status of the Strength of the Family Development Center in the Community for the Year 2021." Accessed March 14, 2023. <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/report>. [In Thai]
- Department of Women's Affairs and Family Development. "Statistics of Domestic Violence in the Past 6 Years." Accessed September 28, 2022. https://opendata.nesdc.go.th/en/dataset/https-drive-google-com-file-d-1kt8cnwofotck4om1_rzwxfcvxj7tob06-view-usp-sharing. [In Thai]
- Hfocus penetrates the health system. "The Situation of Violence against Children and Women Remains Worrying During Covid-19." Accessed September 15, 2022. <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/dwf0413>. [In Thai]
- Jirachoke Virasaya. "Functionalism in Sociology." *Journal of MCU Social Science Review* 7, no. 2 (2561): 260-272. [In Thai]
- Jutharat Ua-amnoey. *Alternative Justice System in Social Science Analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University, 2013. [In Thai]
- Kajian, Perbandingan. "The Definition of Domestic Violence in Malaysia: A Cross-National Comparison." *Akademika* 88, no. 3 (2018): 77-89.
- Murray, Suellen, and Anastasia Powell. *Domestic Violence: Australian Public Policy*. Melbourne: Australian Scholarly Publishing, 2011.
- Na'aim, Mohd Safri Mohammed, Ramalinggam Rajamanickam, and Rohaida Nordin. "Intimate Partner Violence within the Framework of Malaysian Laws." *UUM Journal of Legal Studies* 13, no. 1 (2022): 131-154.



- Panupong Choorat and Sirisak Laochankham. "Roles of Community in Domestic Violence Solutions: A Case Study of Nong Ruea District, Khon Kaen Province." *Journal of Roi Et Rajabhat University* 14, no. 2 (2563): 126-136.
- Rathavich Ariyapachpol, and Paphatsorn Woraphattirakul. "The Resolution of Domestic Violence in Thailand." *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology* 5, no. 4 (2020): 321-335. [In Thai]
- Siripreeya sirisoonthon, and Tanastha Rojanatraku. "Strong Community Strengthening in the Prevention of Family Violence." *Journal of Roi Kaensarn Academi* 6, no. 10 (2021): 459-475. [In Thai]
- Supakorn Chomsiri. "The Protection of Welfare of the Child Subjected to Domestic Violence under the Best Interest of the Child Principle in Thailand's Legal System." *Journal of Politics, Administration and Law* 14, no. 2 (2022): 121-138. [In Thai]
- Thipaporn Portawin. "Strengthening of the Warmness for Specific Family in the Target Areas of the Warmth Family." *Journal of Social Work* 28, no. 1 (2563): 179-234. [In Thai]
- UN Women. *Domestic Violence Law and Its Operations*. Bangkok: UN Women, 2019. [In Thai]
- Uthai Artiwet. *Theory of Criminology and the Criminal Justice System*. Bangkok: V.J. Printing, 2016. [In Thai]
- Wijit Washington. "Establishment and Operation of Family Development Centers in the Community." Accessed October 15, 2022. <https://slideplayer.in.th/slide/13989646/>. [In Thai]
- Women's Aid Organization (WAO). "Women's Aid Organization - About Us." Accessed March 15, 2022. <https://wao.org.my/about-us/>.